

מתורת-הקרב של החייל הבודד וגמור בהנהלת המטה של "פעולות משולבות", בהיקף של קבוצות-ארמיות, בצירוף כוחות ימיה ואויריה גדולים.

עוול עושים, — גם לעצמם — כל אלה שמצביעים על הצבא הגדול, שנתארגן בשעת המלחמה, כעל "מנגנון מסורבל" בלבד, מחוסרי-ימיה, שבזכו נורא, שיגרה ריקה, וחוסר רוח ואידיאה — הם, כביכול, הקיום האופייניים ביותר שלו. עוול הוא לחשוב ולהתיחס כך, כי טיפוח יחס כזה נושא אתו סכנה של ביטול הזולת — מכאן, ושל התנשאות היסטורית ומנופחת, שאין בה אלא צרות-מחין — מכאן, בהמשך דברי עוד אצביע ביתר פירוט מה הנז היחס הנכון אל מסגרת הצבא הסדיר, בו שירתו יהודי א"י, ובאיו מידה מקנים לנו נסיונו ולקחו ערכיך-של קיימא, היפים לכל.

* * *

מהותו של הלקח

ההשתמש חבר הקצינים והסמלים של היחידות העבריות, במידה מספקת וראויה, בהודמנויות שהיו לו לעמוד על טיב החזיון המקיף הזה של "מלחמה רבת", על הסתעפויותיה המורכבות, אך המשלימות זו את זו, של התורה הצבאית בימינו? — לא קל לתת תשובה כוללת על כך. רבים מדי היו הפגעים. השנים הראשונות לקיום היחידות היהודיות, שנות הזלזול בערכן — מבחן, מצד הממונים, וההיסוס הקשה בפנים לגבי העתיד, ודאי שלא סייעו לחדירה למקצוע הצבאי מתוך התמכרות שלמה, ואלו השנה האחרונה, לאחר הנצחון, באירופה, היתה גדושה דאגות ומעמסות הנובעות משליחותה הלאומית המיוחדת, ההיסטורית, של החטיבה היהודית. הרי שנותר לפליטה, למאמץ הצרוף של קניית דעת צבאית, רק פרק הזמן הקצר שבמחצית השניה של 1944, והראשונה — של 1945; ומה עבר הרבה זמן באימונים ותירגולים אינטנסיביים, או בתנאי חזית, ו"עורף-קרוב", ודאי, במקצועות השימושיים והלימודיים, שבקורסים ובתכנית אימונים, הגיעו רובם לרמה מספקת בהחלט. אך ספק הוא, אם כה רב מספר אלה שעמלו להקיף במבטם, על יסוד רכישת ידיעות מתמדת והתבוננות מנתחת, את התמונה המקפת של חזיון-המלחמה בכללותו; וכן ספק אם נוצר חבר-אנשים מספיק, שחי את ההתעניינות הזאת מבחינה אינטלקטואלית ומקצועית רחבה יותר. אכן, עם כל תוספת-הרכוש שבאה, מהיחידות ומהבריגדה — לא כל האפשרויות שניתנו ע"י כך נוצלו די צרכן.

* * *

"גוט שפּעט"

בעקבות הפרק הקודם, הדן בלקח שלנו מזירת-המלחמה מבחינותיו הכל-ליות — יבואו עתה, להלן, כמה נושאים חלקיים, הראויים לציון במיוחד.

הכוונה כאן היא בראש וראשונה, לחשיבות שהיתה לקשר-קוים (טלפון) — מזה, ולקשר-אלחוט — מזה, בתוך היחידה. בלשון מליצה הייתי אומר שכמידת טיבו של הקשר, כן היתה מידת אפשרות הפיקוד הנתונה למעשה בידי המפקד, וכן מידת יכולת העשיה של היחידה כולה. טיבו של קשר — פירוש, באיזו מהירות הוא מוקם בתנאים שונים, ואיך הוא פועל ועומד בתנאי החזית, שלעיתים הנם קשים מאוד. בעצם, אין חדש בנוסחה זו, אלא שהדוגמה והמופת שראינום בצבא הם בכך, שהצבא ידע להסיק הלכה-למעשה את המסקנה, שאם מעריכים את הקשר אזי יש לטרוח ולהכין אנשים מאומנים ומכשירים מתאימים; ולא זו בלבד, אלא גם לדעת שקיום הקשר דורש מקום נכבד בכל הסידורים האדמיניסטרטיביים של הקרב, הן לקראת הקרב והן בקרב עצמו. מחוץ לאנשי-הענף שמקצועם בכך, יש לאמן את כל ממלאי התפקידים, וכן הטוראים, בשימוש במכשירי-קשר אלה. בתנאי-קרב הרי המעמסה על רשת הקשר היא רבה מאוד, והאנשים, שמלאכתם בכך, ידיהם מלאות עבודה. כל הקצינים והסמלים, ולעתים גם טוראים, עלולים על כן להיקרא לעתים קרובות להשתמש בעצמם במכשירי הקשר, וחובה עליהם לדעת את הטכניקה והשיטה של העבודה הנכונה; אחרת לא רק שיכניסו אנדרלמוסיה לתוך כל הרשת, אלא שעלולים הם גם לעבור על חוקי הזהירות האלמנטריים ביותר, ולהמיט ע"י כך אסון.

המנהלה

מכונת-מנהלה מאורגנת-היטב ויעילה — לא זו בלבד שהיא מבטיחה עבודה סדירה ו"חלקה" של כל המנגנון הצבאי, אלא היא פוטרת לדעתי את פעולות-הצבא המאורגנות מן "התלות" — במובנה השלילי — באדם זה או אחר, באופיו ובמצב-רוחו (או לפחות מקטינה תלות כזו); כי יעילות כזאת של מכונת-המנהלה, מבטיחה, בין השאר, שהמנגנון-המנהל — אין סדר העבודה שלו תלוי "באיש אחד" — הגם שתמיד מפקד עליו איש אחד — וכן, שכל איש במנגנון ניתן להחליפו בעת הצורך.

יש שמזהים "מנהלה" ("אדמיניסטרציה" בלע"ז) עם ביורוקרטיה מגושמת,

"בבית יותר טוב היה..."

מעכבת וקפריזית. חושבני, שזהו זה בא מחוסר נסיון, או מתוך מגע עם תופעות שבהן המנהלה היתה רעה, — או שלפי טבע הדברים לא היו תלויים הרבה בה, וביעילות עבודתה.

מנהלה טובה אמיתית, מבטיחה שכל אחד במנגנון יכיר את מכה היחידה, את התקן שלה על כל צרכיו ואפשרויותיו תיו ואת שיטת עבודתה. היא מבטיחה

חלוקת תפקידים בהירה, תוך קביעת האחריות הברורה לכל דבר שנעשה ושל לא נעשה; כן מבטיחה היא את אותה שיגרת-המעשה של ביצוע ופיקוח, שבעזרתה אפשר תמיד לראות את המנגנון כולו בפעולתו בבחינת מנוע, שאתה רואה את כל חלקיו בפעולתם.

למדנו לדעת, שיש טעם ותכלית להשקיע במנהלת היחידה הצבאית אנשים, זמן ועבודת-נייר וכו' לפי הצורך. כל אלו השתלמו היטב. אין זה אומר שמנהלה טובה בלבד יכולה לעשות יחידה יעילה ותזקה בזמן שאין בה רוח-חיים. ודאי שלא. אולם באותה מידה עצמה לא נכון יהיה לאמור שרק "רוח-חיים" מספיקה כדי שיחידה תתנהל בסדר. יש צורך לעמוד על המשמר, שהמנהלה לא תהפוך עקרה ו"לשמה"; אולם בלעדי שיטה של מנהלה טובה, גם רוח טובה תישבר בנקל. מנהלה יעילה תבטיח שהחייל יקבל את תחמושתו בשעת הצורך, את מזונו, את בגדיו, את מכתביו (שגם זה צורך חיוני לאיש-מלחמה), וכו' וכו' — וכן שידע תמיד המפקד, מה מצב יחידתו, אספקתה, בריאותה ורוחה.

ה ת ו ב ל ה

התובלה היתה בבחינת גורם חדש עבורנו, בקנה המידה שפגשנוה בצבא. לעומת שיעורים אחרים — היה זה בבחינת שיעור חדש-מעיקרו. אפשר לסכם, שלמדנו את הקשר שבין התובלה לבין אורח-פעולתה כולו של היחידה הצבאית, וכיצד היא משתלבת לתוך היחידה עצמה. זה — נוסף על הידיעה הטכנית המרובה, של מכשירי-התנועה השונים כשלעצמם, הטיפול בהם (כל נהג! כל קצין!), תיקונם (לבעלי-המקצוע) והנהלתם. אך זאת זוכרים אנו: שהדוגמה שקיבלנו — היא מצבא שאפשר לאמור עליו שהוא עשיר בתובלה.

כשאמרתי: — קשר שבין התובלה והיחידה — הרי הכוונה היא, קשר לכל שלביו. הכיתה — והמכונית שלה; המחלקה — ומכוניותיה; (וכן היה לגבי הפלוגה, הגדוד, החטיבה, — „הבריגדה-המוגברת" שלנו — כולה).

ארוכה רשימת הידיעות שנדרשו מאתנו, ושבלעדיהן אין צבא חדש מסוגל לפעולה תקינה: מכוניות להסעת החיל-הלוחם, להסעת השירותים, האספקה, הקשר, תאי-הפיקוד וכו'; התהליך והסדר של הסעת שדרת מכוניות בדרכים, מבני שדרות כאלה, בתנאי-קרב או שלא-בתנאי-קרב, וכן חלוקת התובלה לפי המושגים הטקטיים הכרוכים בשימוש בסוגיה השונים האלה, היינו „לדרגים" שונים — הקשורים קשר ישיר יותר, או מרוחק יותר, ביחידה הלוחמת בחזית; ההיערכות בתוך קווי-החזית, וכן — השינויים והסיגולים האפשריים, מניה וביה, בשימוש בתובלה, לסוגיה ולכליה; סדרי-פריקה וטעינה, על לוחותיהם של שיעורי הזמן התקינים, וכיוב"ז; וכן — המנהלה (כולל שיטת הפיקוח והשימוש האופרטיבי בתובלה — שכבר הזכרתי בפרק הקודם). ונוסף על-כל זה — כיצד משתלבת התובלה של היחידה לתוך מנגנון-התובלה הכללי של הצבא.

בסיכום של סעיף זה, מבלי לשקוע בפרטים ובהבאת דוגמאות, אפשר לאמור שכל כוח צבאי, שעומד להשתמש בתובלה לפעולותיו, לא ינצל את התובלה באופן

יעיל באם לא יקדיש זמן מתאים ללימוד קודם של צרכי השימוש בה, ובאם לא יתמרח בה למפרע כהלכה.

ומציון זה של תפקיד שירותי-הצבא החיוניים במערכתו האופרטיבית, נעבור עתה אל בעיות הכשרת כוח-האדם — עניני האימון וההדרכה.

לקח-האימון

עיקר-הלקח של האימון וכל הכרוך בו, אחד מכיבושיהם של אנשי היחידות העבריות — וביחוד אלה ששירתו בחטיבה היהודית הלוחמת — יראה אולי כראשוני ו"מובן-מאליו" עד למאד. אך איננו דומה שמיעת הנחה מסוימת להשתרשותה בקרבך, הלכה למעשה, כתוצאה של נסיון-יחיים. והכוונה היא, כאמור,

להנחה פשוטה וראשונית עד מאוד: ככל אשר ירבה איש-הצבא, ותרבה היחידה, להשקיע כוחות, זמן ומאמץ בהתאמנות וברכישת הכושר הטכני, הטקטי והניהולי — כן יקל תפקידה וישופר גורלה בבוא המבחן האחרון — הקרב. בהכשרה הבלתי אמצעית לשירות-חזית, ובחזית עצמה, נקנה כושר-פעולה זה, כי סיכויי החייל להשאר בחיים ולהצליח עומדים בהתאמה רבה (כשיחסי הכוחות בין שני הצדדים מאוזנים איוון כל-שהוא) למאמצים שהושקעו בעוד מועד באימונו, תרגולו והכשרתו מכל הבחינות להשתתף בחזית. אלה ששירות החזית עבר עליהם — לא ישכחו לקח זה, וודאי גם ימסרוהו לכל אלה שגורלם להתנסות בנסיונות דומים.

„מענין לדעת מאיזה סוג המוקש?”

אכן, רבו בקרבנו האנשים, אשר רק בחזית עצמה הבינו והעריכו, עד כמה היה נחוץ להם אותו האימון המפרך, שהיו מקללים אותו תחילה בחרי-אף. הנטיה „לרחם-על-עצמו” — שהיתה מתגלית בחייל קודם לכן אגב כל מסע-אימונים קשה נראתה באורה הנכון ובפרספקטיבה הנכונה של מציאות-חזית. ועוד דבר: אלה מאתנו שבילו שנים בשורות פלגות-הנוטרים, וביחוד אלה שזכו לשתף פעולה עם וינגייט, סברו — ובצדק — כי הגיעו לרמות חשובות בעניני אימון ורכישת יכולת, וודאי לא יוכלו עוד ללמוד כה הרבה מפי הסרג'נט-המאמן הצבאי. אולם בשנות-המלחמה — וביחוד משהגענו לזירת-איטליה — נתקלנו במציאות חדשה מבחינה זו. יתכן שלא טעינו כלל בהערכתנו הקודמת — אלא שהדברים לא עמדו בינתים על מקום אחד; הצבא הבריטי עבר, בשנות 44–1940, דרך כור-המצרף של מסעות, קרבות ונסיונות הרבה, בזירות-מלחמה שונות ובתנאים מגוונים ביותר, מפעולות-קמנדו וגריליה, ועד לריכוז-ענק של המוני-גייסות ושפעת-טכניקה

צבאית. נתגבשה בו שכבת יודע־דבר, יודע־מלחמה ויודע־יוזמה — ויודעי הוראה ואימון. מצד אחד, נדרש הצבא להעביר במסגרתו המוני טירונים ולהלבישם צורת חיילים מוכשרים; ומצד שני הוטלה עליו הכשרת גרעינים נבחרים של בעלי יכולת יתרה, אם לסיירות ואם לצלפות, לתצפית או לקשר, לפעולות־מחץ או ל"חקר" ותכנון של גדודים, לקרבות־בית — או לחיי־ג'ונגל. וכך, מתוך שפעת כוחות האדם, עשירות הטכניקה וריבוי הצרכים, קם ונתגבש חבר מדריכים מעולים, שאמנם הרבינו ללמוד מהם. אכן זכו אנשי החטיבה היהודית הלוחמת להדרכה מקצועית מעולה, שעמדה ברמת מלוא הישגיה של תקופת המלחמה. זאת ראינו בעליל: ההתמכרות האינטנסיבית של אנשי הצבא הבריטי בשנות המלחמה נשאה פרי, ואם ניכרו מקודם סימני חולשות מרובות, בטקטיקה או ב"כושר־יד" בכל שטח אחר, הרי נרכש הרבה בתקופת המלחמה, והרבה נמסר גם לנו.

א) לראשונה נתברר לנו דבר זה מתוך עצם האורח של ההדרכה הניתנת לנו. שלושה היו הגורמים החדשים, שרישומם כבר ניכר אצלנו וראינו בהם משום "אור־חדש" בהלקוֹת־הצבא, כתמצית הנסיון החדש. ראשון לאלה היה עצם הגישה החדשה לתלמיד ולחניך, גישה שציין אותה "מזחזח" של המדריך, רצונו להכיר את התלמיד ולמצוא את הדרכים, הפסיכולוגיות וההדרכתיות, היעילות ביותר לגבי תלמיד זה, כדי להקנות לו את התורה הדרושה. זאת אומרת בקצרה: "חסל סדר שיגרה". התופעה השניה היתה — רעננות הגישה אל ניתוח ערך החומר הלימודי עצמו — ההבחנה שבין החשוב והטפל שבו — והשיטה לחלוקתו, הבלטת העיקר והגשתו — כדי שחופשי האיש והגיונו יהיו דרוכים לקליטה במידה מכסימלית. בשעת לימודו של דבר כה פשוט כשימוש ברובה, ידעו עתה, יותר מאשר בעבר, לכוון אל העיקר — יכולת האיש לקלוט במטרתו באותו רובה. על כן היו מקדישים, למשל, תשומת־לב אינדיבידואלית למצבי־הגוף והחזקה המתאימים ביותר לחניך. החידוש השלישי היה ריבוי השימוש במכשיר־עזר, מהם מורכבים, וב"מצבי־עזר" המושגים תוך "ביוס" התנאים, כדי לקרב את האימון אל מצבי־המציאות שבחזית הצפויה; לשם האימון במתן פקודות־אש, למשל, היו משתמשים ב"שדה־נוף מלאכותי" בועיר־אנפין ערוך על שולחן גדול, מרוחק ממך כ־15 מטר, ולפני קבוצת המתאמנים היו מציגים, על גבי נוף זה, את המצבים המחייבים מתן פקודות־אש מסוימות ע"י "מפקד־תה" הנמצא עם כתתו בקצה ה"שטח" ההוא, והמכלכל את מעשיו לפי תכונות ה"נוף" ומצבי האויב, ה"מופיע" בו, או "נעלם" מדי פעם.

כן בלט השימוש הרב בדיאגרמות, בהוראות, בהרבה קלעים (או מוקשים, גזים וכיו"ב) של "סרק", כדי להקנות לחניך את הרגילות בצורת העצם, צבעו, ריחו (לגבי גזים) ואת הרגשת הבטיחות בשעת הטיפול בו.

סיכומו של דבר: אורח ההדרכה החדש נתבסס בעיקרו על ההנחה בדבר כושר קליטתם של החושים, המאפשר להיות, ולהשיג, את הקליטה הרבה ביותר של חומר ההדרכה. והנחה זו בדבר כושר קליטתם של החושים היא שחייבה:

(א) מכסימום של מגע גופני, חושי ממש, של האיש במכשירים ובאמצעים הדרושים, או מכסימום של רגילות גופנית ואישית כזאת בביצוע הפעולות הדרושות בשדה; (ב) העדפת השימוש בעין הרואה על האוזן השומעת: דהיינו, יתרון המפגן על הסיפור; (ג) ועל כולם — הנסיון לעודד את היזמה העצמית של האיש ע"י ההזדמנות הניתנת לו לבצע בכוח עצמו, וכן לבוא לכלל מחשבה על ההדגמות שהודגמו לפניו.

(ב) רמת ההישגים. תוך שירותנו הודגמה לפנינו רמה חדשה, לא ידענו דוגמתה, בידיעה הטכנית של כלי-הנשק, על סגולותיהם ואפשרויותיהם ובמיצוי יכולתו של האיש-החייל והפקת ההישגים המכסימליים אגב הפעלתו, הן בהשתמשו בנשקו והן בכושר-השדה שלו; לשם כך טופחו במידה גבוהה הן החריצות בעצם הטיפול והשליטה בנשק, והן הזריזות, אגב הבחנת המצבים הטקטיים הרצויים של הפרט-בקרב ודיוק בביצוע טוב, דוגמה לאלה ישמשו השגת השימוש היעיל ברובה אף בתנאי עיפות, או בתנאי ראות קשה, או למטרות קשות-הבחנה; וכן — השימוש במקלע, שהובא למקום הדרוש ב"זחל" ("נושא-ברן"), ושיש להציבו בדחיפות, הצבה נכונה, במקום המתאים (שיש לקבעו בן-רגע), ולכוונו — בתנאי-קרקע ונוף העלולים, מדי פעם, להשתנות לחלוטין. והרי דוגמה משטח גבוה קצת יותר של ארגון הפעולות ותיאומן: עבודת-הגומלין, נאמר, בין צמד מרגמות בנות 3 אינץ', הנמצאות כקילומטר מאחרי העמדות הקדומות — לבין "בקר-האש הנע", המשתלח לפניו, לקו הקדמי ומשם הוא מקיים תצפית ישירה על איזור האויב — בקרת אש על המרגמות יעילה יותר, כשהיא מבוצעת בעזרת כלי-התצפית שלו — מחד גיסא, ומכשיר-האלחוט שלו, המחברו עם מפקד המרגמות, מאידך.

לענין זה, גובה-רמת-ההישגים המקוימת עתה בצבא (והכוונה כאן, כמובן, לרמה הממוצעת, ולא לשיאים מעטים שהושגו), יש ליחס גם את הדרישות הגבוהות, המחייבות אימוץ-כוחות מסגף, אגב זינוק דרך "מסלול-המרץ של תרגולת-קרב" עם כל סממני "טבילת-הקרב" שמשוים לאותו "מסלול". ויצוין, כי "מסלול-קרב" זה — אף כי לא במלוא ההחמרה הנהוגה ב"אסכולות-הקרב" המיוחדות — הונהג בשנות המלחמה האחרונה בתורת דרישה תקינה מאת חיל-הרגלים, כמובן, היתה מנת-חלקם של הבטליונים העבריים במסגרת החייל להתנסות בו.

במיוחד יש לציין את רמתה של הצלפות, וכן את המסעות הארוכים והמאומצים, על ציוד מלא, שבסיומם — בתורת קינוח-סעודה — היה נערך גם תמרון שהצריך אימוץ-כוחות מחדש.

(ג) נסיונו בצבא — וביוחד מאז הוקמה החטיבה הלוחמת — פרש לפנינו יריעה רחבה של כלי-נשק ומכשירי-עזר למיניהם. כאן נתקלנו מקרוב, הן תוך הלימוד הטכני והן מבחינת ההפעלה הטקטית, גם במכ"י הבינונית, במרגמות למיניהן, ב"פיאט", בתותח הא-ט. בן 6 הליטראות, בשלל-המוקשים,

פטרול קרב במפנה דרך

ברובה-הצלפים על משקפותיו, במכשירי-ההעשנה ותחמושתם, בנושק האנטי-טוסי (לתותחיו הקלים והמכ"י) ובארטילריה — תותחי-השדה בני 25 הליטראות; חוג נסיונם של חיילינו הקיף גם את מכשירי-האלחוט למיניהם, מגלי-המוקשים, כל הציוד הרב-גוני של המהנדסים הצבאיים (גשרים, סירות לצליחת נהרות ופלגים). וכן תיזכר כאן העזרה הראשונה בשדה והובלת-פצועים בתנאי-קרב, מחלקת ה"חקר" וביחוד השימוש בצילומי-אוויר; ועל כל אלה — הדרכתם והכשרתם של הרבה נהגי מכוניות, "גיפים", אופנועים — ונהגי "זחלים" מסוג "נושאי-הברך" או "נושאי-המרגמות".

ד) רחבה היתה גם יריעה אחרת: — של התנאים הטופוגרפיים והצבאיים בהם פעלנו. עקב כך הורחב עד מאוד לא רק אפקנו ה"גיאוגרפי", אלא גם המקצועי והענייני. במשך 2—3 שנים היה עלינו להכיר מדי פעם שטחי נוף שונים זה מזה בתכלית, שסגולותיהם ותכונותיהם הצריכו מדי פעם דרך פעולה אחרת (או, בשבילנו, אורח התאמנות אחר) וטיפוח מחדש של "העין הרואה את הגלוי והנסתר שבנוף" — בנוף מיוחד זה. החילונו באיזור הידוע לנו ביותר בארץ, שפלת החוף; אחר כך באו עמק יריחו וגבעות הארץ; אחריהם — שטחי המדבר של צפון-אפריקה. ומשעברנו את הים נכנסנו לאיזוריה ההרריים-למחצה וההרריים של איטליה. וזה — בתקופות שונות של השנה, לרבות החורף, על שלגיה, — דבר שנודמן לנו בשעת פרשת אימונינו בפיוג'ה, באיטליה התיכונית. למותר כמעט להעיר, מה שונה היה טעם האימונים, למשל, במדבר קירינאיקה, בחול ובחום, ללא מים וללא ירק, — מזה, ושל האימונים בהרים, המיוערים או מיוערים למחצה, שבאיטליה — מזה. כך התרגלנו גם לתנועה ולתמרון בשטח המדברי הפתוח, גם לתנאים ודרישותיה המיוחדות של המלחמה בהרים, גם להכשרת דרך ההתבצרות בישוב כפרי ובבית בודד, גם לשמוש בעורקי מים וגדותיהם, גם להסתגלות אל נוף של צמחיה צפופה ומפורת. היה בכל אלה שפע של מסיבות

טופוגרפיות ושל מצבים טקטיים שגירה ודרבן את המחשבה של החייל ושל המפקד כאחד, ודאי הוסיף לא מעט לבגרותם של אנשי החטיבה היהודית.

ה) ומציון הבחינה האחרונה הזאת שבאימונו ובנסינונו בקרב, ביחידות העבריות — טבעי המעבר לציון עוד בחינה נכבדה אחת; הלא היא כשנתברכנו. בשנות 5—1944, בהזדמנויות עשירות לתמרון — אפשרות לתמרון בפועל יחידות בגודל שונה, עד בטליון ועד בכלל — ובמבחן הממשי של החזית אף בהנעתה והפעלה של בריגדה מוגברת שלמה; וזה בתנאים שאיפשרו למצות, הן לגבי המפקדים והן לגבי אנשי כל הדרגות, את רמת ההישגים של תקופת ההדרכה³). הזדמנויות מעין אלה הצביעו לנו על דרכי הכנתו וביצועו של תמרון טוב והם שליבנו בשבילנו את השיטה להפקת הלקח ממנו. לעת סיום פרשת האימונים, לפני הכניסה לחזית, כבר נתגבשו אצלנו בדרך זו „סטנדרטים“ של רמת יכולת מסוימת בשימוש כולל זה בכל ענפי האימון שבעבר — היינו בתמרון — אשר כל כחה, מחלקה ופלוגה היתה חייבת להגיע אליה.

אין ספק שתועלתם של האימונים האלה ונסיון התמרון הרחב שקנינו לעצמנו עמדו לנו לא במעט בימי החזית, בשעה שבוצעו הפעולות השונות שהוטלו על החטיבה היהודית.

* * *

לסיום פרשה זו של לקח האימון, מן הראוי עוד לציין מה שנתנה לנו הפרשה הקרויה ארגון ההדגמות. דבר זה, הפשוט כליכך לכאורה, אינו כן למעשה. מלאכה היא, וידיעה ונסיון היא דורשת, כדי שתהיה גם מעניינת וגם ברורה ומאלפת למסתכלים בה, אם מעטים ואם רבים. הדברים אמורים גם בהדגמות השימוש בסוגי נשק שונים וגם ב„הצגת“ פעולות-קרב של יחידת-קרב קטנה או גדולה יותר. יש לציין שבתקופה האחרונה גבר מאוד בצבא הבריטי השימוש בצורת הדגמה זו הן בכמות והן ביעילות, תוך השקעת הרבה כוחות של דמיון, תחבולה ואמצאה.

3) אל תהיה דעתו של הקורא קלה בכגון אלה. בצבא כצבא הבריטי היתה במשך תקופה ארוכה תלונתם המתמדת של הקצינים והמפקדים, שאין ניתנת להם הזדמנות לתמרון בצוותא יחידות גדולות. אכן, במקרה שלהם היתה זאת שאלה של תמרון דיביזיות וקורפוסים — אך לגבי אנשי-הצבא העבריים, ברובם יוצאי המסגרת הנוטרית והמתנדבת, היה משום הישג רב גם בהתלכדות מאורגנת זו, לתנועה ופעולה במסגרת בטליונית ובריגדית. כי לימוד תיאורטי אין בו כדי לסגל כושר התנועה במשותף, בגופים ניכרים, כעצם עובדת ביצועה של פעולה כזאת. ועוד דבר: אף כיום מתחבט הצבא הבריטי, למשל, בשאלת שטחי האימונים הנהוצים, שבאנגליה, הקטנה באופן יחסי והמאוכלסת בצפיפות, קשה למצוא במרחב הראוי. המדבר השומם ואיטליה שבתנאי כיבוש וחזית נתנו את המרחב ה„אידיאלי“ הזה של אימון קיבוצי המוני ללא סייגים — אף הוא דבר שהנסיון ה„נוטרי“ של העבר ודאי לא סיפקו, חוץ ממה שנתנה במידת-מה תקופת השירות בפקודו של וינגייט. היה על כן, כדברי המחבר, בשנות 5—1944 משום השלמה רבת ערך לכל נסיון ויכולת קודמים, — המערכת.

ארשה לעצמי הפעם רק משפט־מסקנה כללי אחד, לסכם את התרשמותי מהצבא הסדיר שראיתיו. חושבני שמסגרת צבא סדיר, על עקרונותיה (לאו דווקא מועתקים, אלא מותאמים) כשהיא מנוהלת באופן נכון, אינה מטמטמת את אנשי־הצבא, אלא שנהפוך הוא: — דרך פעולתה, והחישול שבה, הם יסוד טוב ומוצק להקמת יחידות צבאיות לכל תפקיד, בין אם על יסוד סדיר, כמתקונת הצבאות הגדולים, ובין אם ליחידות למלחמה זעירה או פרטיזנית⁽⁴⁾.

* * *

עוד כמה סעיפים⁽⁵⁾ שאמרתי לגעת בהם, אדחה למאמר אחר. ואלו עוד שני דברים למדנו בשירותנו הצבאי: — מעינות הכוח המיוחד שלנו וערכו; — והמסקנות ממעמדנו הלאומי המיוחד במסגרת הצבא בו שירתנו. אנסה לעמוד עליהם בקצרה כבר עתה, כי יש בהם משום מטרה ללקח שירותנו.

מעינות כוחנו

בעצם, לא היו המעינות מהם שאבנו יזמה ומרץ להיאבק — עם עצמנו ועם אחרים — ולהשיג את אשר השגנו, אלא אותם המקורות אשר מהם גם יניקתה של היכולת הציונית בדורנו, על כל סוגיה וגילוייה. ביסודו של דבר היתה זאת הגבתם של בני עם מדוכא ומקופה, שהגיעו לידי רצון כללי לגאול את עצמם מכל הבחינות, ויהי מה. כגודל הלחץ והדיכוי היה כוחה של התפרצות נפשית ורצונית זאת לקראת שיוון עם עמים אחרים וחיי כבוד עצמי. ממנו היתד לעליה לארץ־ישראל ולהליכה לעבודה החקלאית, לבנין ולמחצבה, לדיג ולספנות, להקמת תעשייה עברית, לבנין כפרים וערים, ולהגנה עליהם בכל מקום ובכל יחסי כוחותינו; וההליכה לצבא לא היתה אלא חוליה נוספת — ומבחינה ידועה שלמה — לשרשרת ארוכה זאת של „הליכות“. מכאן גם הריכוז האינטנסיבי המיוחד, — שספק אם תמצא דוגמתו בקרב עמים „תקינים“ — של חיי הנפש לביצוע תפקידים הנראים, לכאורה, כפרוזאיים וענייניים גרידא, ובני עם אחר רגילים לבצעם בלי התרוממות נפשית מיוחדת, כדברים „המובנים מאליהם“, אף גם משעממים במקצת — ואצלנו הפכו, לעתים קרובות, לחלק של חזון ולדבר שבשליחות. אמנם ראינו אף בעמים אחרים גילויים דומים של דריכות נפשית גדולה, המוצאת לה פורקן בהתגייסות ובהתלכדות במסגרת צבאית, ברגעים של מעשי־שחרור לאומיים או בהתחולל תנועות דתיות או חברתיות אדירות — מצבא קרומול, והרך המהפכה הצרפתית וגודי גריבלדי, ועד למחתרות־השחרור שברחבי אירופה. ואלו אצלנו

(4) כאשר אמנם מעיד גם לקח הפרטיזניות הרוסית, אשר הובא ב„מערכות“ חוב' ל"ו, בסקירה המפורטת על „אנשי קובפאק“ וכן ברשימה על הארגון, הזיוון והציוד של יחידות קובפאק שבחוברת זו עמ' 33 — המערכות.

(5) המשמעת והרוח הטובה ביחידה; אילו מגמות תיתכנה ל„תקנון־חיל“ יהודי; חיסון החייל היחידה בשדה, וסיגול „כושר־השדה“; המתודיקה של השימוש בנשק לסוגיו; בעית המפקדים.

...בבנין ההוא ראיתי... תרגולות נאה...

התבטא אחד הגילויים לפורקן זה של עומס נפשי גדול, מורשת דורות סובלים וכמהים, בשורות היחידות העבריות שנת גייסו למלחמה באויב ושירתו ופעלו במסגרת הצבא הבריטי. ומשנה מניע ותגבורת כוח להרגשת שליחות זו שנבעה מהרצון הכללי להיות "ככל העמים" במילוי חובות — ולמלאן על אחריותנו וברשותנו ובדגלנו אנו — היתה התקוה העמומה, שריחפה

לענינו אף בשנות הגיוס הראשונות, כי יתכן והחזיל העברי עוד יזכה להיות לא רק בהודפים את האויב, במגינים על מפעלנו בארץ ובנוקמים את נקמת הגולה היהודית, אלא גם במצילים את שרידיה במידה שנספיק לגאלם בטרם יושמדו. אכן, גם תקוה זאת נתקיימה בחלקה, אף כי באחור ובצמצום טריגיים.

וכמעין רצוננו הצבאי, כן היה אפיקו. דריכות הרצון כוונה לא אל האצטלאות החיצוניות של "צבאיות" לשמה, רחמנא ליצלן, לא לצחצוח-חרבות ריק ומגרה, כי אם אל התוך — אל מילוי תפקיד הכרחי, אם גם קשה, אל היווי הכוח, הנחוץ לא לשם סיפוקו של יצר גדולות, כי אם לצורך חיים ולשם סיכוי לעבודה יוצרת ולבניית חיינו. אותם המקורות אשר דחפו לקראת מעשה הצבא, הם גם אשר עצרו והגבילו כל השתקעות בנסיונות מיליטריסטיות, ההופכות את הצבא לדבר שבפולחן, לאליל. מבחינה זאת היה זה צבא-אזרחים, היינו: מקימי חובה אזרחית, מתוך הכרה ושותפות בשאיפה. ועוד, אף בעצם המעשה של הקמת הכוח העברי, המסוגל להגן ולעמוד על המשמר, לא ראה את עצמו החזיל העברי, אזרח הישוב ותניך דורות מגינים ושומרים, נפרד ונבדל מחיי הישוב בכללם וממערכת הבטחון והמגן, שבתנתמתה טבועה כל דמותם של חיי ישוב אלה. כשם שבתוך השירות ראה את עצמו כשלוחת הכוח העברי, כן גם ידע כי עם שובו אל חיי בארץ יוסיף נדבך על הקיים מאו.

מסקנות מנסיון מעמדנו הלאומי המיוחד בתוך צבא-הברית

כאן — רק מסקנות בלבד, ורק המסקנות העיקריות.

נסיון שנות שירותנו במלחמה הוכיח לנו בשטח זה שנים שהם אחד:

א. כי טוב וראוי היה לנו להיות תלמידים בצבא של מעצמה אדירה ועתירת נסיון, ואכן — ידענו ללמוד, ועוד יכולים אנו ללמוד, ממדריכים ויועצים של הצבא הגדול, תורה שתביא לנו תועלת לא מעטה בשלבים יותר מאוחרים בהתפתחות הצבאית.

ב. שהצורך הראשוני הוא הרגשה ומציאות של עצמאותנו המדינית, שידוע ידענו אותו גם לפני שנכנסנו לתוך מסגרת הצבא של עם בן-ברית (כאשר

ראינוהו). — קיבל משמעות חדשה, שליוותה אותנו בכל דרך שירותנו. הרגשה ומציאות כאלה (במידה שהדבר אפשרי וקיים לגבי עם קטן בתקופתנו), שיש בהן מלוא הזיקה של חסיבותינו הצבאיות לנציגות המאורגנת והמוכרת של העם היהודי ולרצונו המדיני וההיסטורי.

כשם שנלחמנו, תוך תלאות וקשיים נפשיים, על זכותנו לתפקיד, לשם לסמל ודגל, כן היינו זקוקים בעצם — כהשלמה טבעית והכרחית, לצורך שלמות הרגשתנו בפנים ובהירות מעמדנו כלפי חוץ — לממשלה יהודית שלנו, לסוכרניות יהודית, למעמד של שוים.

גם אי ההבנה המרובה מצד אנשי צבא בעלי־ברית לגבי מעמדנו „המשונה“ — ספק בעלי־ברית, ספק „צבא קולוניאלי“, — לימדנו פרק בהלכות פסיכולוגיה פוליטית, בהתגלותה במערכות צבא ומלחמה. אכן, יכולתנו הארגונית והמקצועית הולידה את „האבטונומיה“ של חסיבותינו — ואף הקטנות שבהן, — אשר לא יכלו לשאת משטר של אפוטרופסות, שלא היה עוד טבעי לגביהן, משהיו זכאיות להגיע לעצמאות בפיקוד והנהלה בכל שלב משלבי הסולם שבו עלינו. ואלו הבגרות הציבורית והמדינית, הכללית של חילנו היהודי בכללו, עשתה לבלתי־טבעית לגביו מעמד של „גבעונים“ מבחינה צבאית ומדינית ותבעה גיבוש במסגרת צבאית עצמאית מוכרת.

לסיכום הדברים, הריני לאמר שנתגבשה מחדש ונשתרשה עמוק בלב ההרגשה — פרי חיים, הסתכלות והכרה, — כי רק במסגרת של גוף־צבא יהודי עצמאי, בעל זיקה גלויה ומוכרת לאומה עצמאית, עלול להתגלות מלוא היכולת לבנין הכוח של צבא־אזרחים עברי, בהוי שלו, באורו הנכון והחיובי.

